

Helsetilsynet i Østfold
Postboks 325
1502 MOSS

Deres ref.:
Saksbehandler: SKU
Vår ref.: 10/254
Dato: 01.02.2010

Fortolkning - Skranker for tiltak som kan iverksettes med hjemmel i pasientrettighetsloven kapittel 4 A

Vi viser til e-posthenvendelse av 12. januar 2009 vedrørende grensene for tiltak som kan iverksettes med hjemmel i pasientrettighetsloven (pasl.) kapittel 4 A.

Spørsmålet har kommet opp som følge av en konkret sak vedrørende pasient som bor i eget hjem, og som på grunn av uhygieniske forhold i hjemmet jevnlig får sårinfeksjoner mv. Forebygging og behandling av sår og kommunehelsetjenestens ytelse av helsehjelp i den forbindelse vanskeliggjøres pga. forholdene. Pasienten motsetter seg bistand til rydding og vasking, og kommunelegen har fattet vedtak med hjemmel i pasl. kap. 4 A om at hjemmet skal ryddes og renoveres, herunder skal eiendeler fjernes. Tiltaket skal gjentas med jevne mellomrom. Helsetilsynet i Østfold har deretter opphevet vedtaket, da de vurderer at tiltaket ikke faller inn under helsehjelpsbegrepet. Da forespørsel om rydding/renovering med hjemmel i pasl. kap. 4 A nå har kommet opp på nytt, ønsker Helsetilsynet Helsedirektoratets fortolkning av begrepet.

Direktoratets vurdering

Direktoratet vil innledningsvis bemerke at man må skille mellom helsehjelpen og det tiltaket som iverksettes for å få gjennomført helsehjelpen.

Slik vi forstår det, er diskusjonstemaet i denne saken ikke om den aktuelle helsehjelpen (forebygging og behandling av sår) kan ytes, da det neppe kan herske tvil om at denne faller innenfor helsehjelpsbegrepet i pasl. § 1-3 bokstav c. Derimot er spørsmålet om det tvangstiltaket man ønsker å iverksette for å komme i posisjon til å yte denne helsehjelpen faller inn under pasl. § 4 A-4. Saken reiser altså spørsmål om hvilke tiltak som kan iverksettes med hjemmel i pasl. § 4 A-4, og ikke hvilke handlinger som rommes av helsehjelpsbegrepet i pasl. § 1-3 bokstav c.

Hva som faller inn under pasl. § 4 A-4 er behandlet i IS-10/2008, og vi henviser dit for en nærmere omtale. Generelt kan sies at lovbestemmelsen ikke spesifiserer hvilke tiltak som kan anvendes. Det er i utgangspunktet gitt en vid ramme så lenge tiltaket er i samsvar med i vilkårene i kapittel 4 A for øvrig - herunder kravet om forholdsmessighet mellom helsehjelp og tiltak, jf. § 4 A-3 annet ledd bokstav c, i samsvar med annen lovgivning, samt er faglig og etisk forsvarlig. Det vises til Ot. prp. nr. 64 (2005-2006)

Helsedirektoratet • Divisjon spesialisthelsetjenester

Avd. bioteknologi og helserett
Hanne Skui, tlf.: 24 16 32 97

Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadresse: Universitetsgata 2, Oslo • Tlf.: 810 20 050
Faks: 24 16 30 01 • Org. nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

side 44. Hvilke tiltak som kan anvendes må derfor være gjenstand for en konkret vurdering basert på dette utgangspunktet.

I denne sammenheng vil vi særlig peke på at enkelte tiltak er så inngripende at lovgiver har funnet det nødvendig å uttrykkelig lovfeste adgangen til å iverksette disse tiltakene. Det gjelder innleggelse og tilbakeholdelse i institusjon, bevegelseshindrende tiltak (sengehest, belter og lignende) og bruk av varslingsystemer, jf. § 4 A-4 andre og tredje ledd. Adgangen til bruk av disse tiltakene er uttømmende regulert i loven, jf. Ot. prp. nr. 64 (2005-2006) side 44. Felles er at tiltakene har karakter av alvorlige integritetsinngripende tiltak som frihetsberøvelse og overvåkning, noe som etter legalitetsprinsippet og internasjonale konvensjoner, forutsetter en uttrykkelig hjemmel før de lovlig kan iverksettes. Det er rimelig å tolke lovgiver dit hen at tiltak som er tilsvarende inngripende, ikke kan iverksettes med hjemmel i kapittel 4 A ettersom de ikke er uttrykkelig omtalt i § 4 A-2.

Et tiltak som går ut på å bane seg adgang til en pasients hjem for å rydde og renovere som beskrevet, er etter direktoratets syn et like integritetsinngripende tiltak som for eksempel bruk av sengehest eller belter i stol, dvs. tiltak som etter lovgivers forståelse av legalitetsprinsippet ble uttrykkelig hjemlet i § 4 A-4 tredje ledd.

Slik vi vurderer det, vil et renoveringstiltak også støte an mot Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 8 om retten til privatliv og hjem. Etter EMK artikkel 8 (2) kreves det en uttrykkelig lovhjemmel for at det skal kunne gjøres inngrep i denne retten.

Tiltaket synes også å reise problemer i forhold til straffelovgivningen, da det ikke foreligger hjemmel for helsepersonell til å bane seg adgang til en pasients hjem annet i rent nødrettslige tilfeller, dersom pasienten motsetter seg det.

Direktoratet ser at det er krevende å yte denne pasienten tilfredsstillende helsehjelp i hjemmet under de rådende forhold, men vurderer på bakgrunn av ovennevnte at rydding og renovering av hjemmet som beskrevet neppe kan hjemles i pasl. § 4 A-4.

Vennlig hilsen

Kristin Cordt-Hansen e.f.
avdelingsdirektør

Hanne Skui
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk

Kopi:
Statens helsetilsyn
Alle fylkesmennene

Postboks 8128 Dep 0032 OSLO